

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a esse de 2 ori: Mercuria si Sambet'a, F'icia una data pe septimana, — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. v. a. Pentru tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu s'eu 40 doidecari, or 3 galbini mon. sunatoria. Se prenumera la postale c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie ad. cam 10 vorbe mari s'eu mici inserate se ceru 8 cr. Tacs'a timbrala e 30 cr. de fiacare publicare. Fara depunerea acestui pretiu inainte nu se voru mai primi publicari.

Nr. 85-6.

Brasiovu, 14. Septembrie 1863.

Anulu XXVI.

MONARCHIA AUSTRIACA.

Diet'a Transilvaniei.

Siedinti'a XXV din 6. Septembrie 1863.

(Capetu.)

Br. Salmen: Dorece cá acestu § se remana cu otul d'in testu, iar' de nu, atunci e pentru proieptul guvernului.

Schuler-Libloy desclinitu lui Balomiri voesce a i respunde, afirmandu ca acelu consiliu sasescu n'a preceptu pe Romanii d'in Trni'a, ci pe cei d'in Moldavi'a si tier'a romanésca; de acea se dice, se ve feriti a cumperá de la straini; nu se dice ca Romanii au furatu vitele; ci acei-a cari le-au datu in posesiunea loru. Acestu consiliu tocm'a asié a fostu spre binele Sasiloru cá-si Romaniloru. — Hanea lu precepe bine pre oratore, numai deabea nu dorece a se aminti ordinationile si rescriptele, ca se nu se para cá si cum diet'a li-arú însusi validitate.

Mog'a D.: ... Déca legile patriei nóstre tóte ar fi asiá, catu natiunea romana si religiunile ei nu ar fi avutu lipsa de o schimbare a acelor'a, si de legile, care se facu acumu, atunci dicu, ca noi nu amú fi avutu lipsa de a sterge privilegii, patente, rescripte si ordinationi si tóte cate stau in contradicere cu legile de astadi.

Dupa-ce inse, nu odata s'a intemplatú, candu gubernulu, din respecte nóue necunoscute, a datu ordinationi si de acelea, cari cu legile positive au statu in contradicere, este de lipsa acumu se facemu pomenire in punctulu acest'a, ca déca dicemu, ca legile, care stau in contradicere cu articululu acest'a, trebuie se fia sterse; se intielege, ca trebuie sterse si tóte privilegii, patentele, rescriptele, ordinationile, statutele municipali, cu o vorba tóte acele institutiuni, cari stau in contradicerea cea mai mica, cu legea, care o facemu astadi. Partinesce propunerea Esc. Sale D. metrop. in totu cuprinsulu ei.

C. Schmidt. Diet'a se nu se ocupe cu legi municipali ci cu regnicolare. Municipiele trebuie se suste si de acum inainte precum si statutele loru daca le stimamu autonomi'a. Daca noi decidemu aici despre statutele municipali, atunci atacamu competinti'a acelor'a si io protestezu in contr'a unei asemenea procedure. — La ordinationea municipale citata de Hanea observéza ca elu stiméza ingrigirea respectivei comunitati, pentru ca bunurile se nu se vinda fara de grige. — La esceptiunile aduse in contr'a punteloru regulative observéza ca acele nu eschidu pe Romanii de pe fundul reg. dela indreptatirea egale, iar' decisiunile ce ar' fi in contr'a legiloru tieriei nu potú avé validitate. — Modificatiunea lui Balomiri tientesce a suspinde statutele municipali, cari si asia s'au delaturatu prin introducerea codicelui civile austriacu, judele numai atunci cerca statutele municipali, candu e vórba despre posesiunea castigata su tempul validitatii loru. Altumintre aceste nu sunt la ordinea dilei, partinesce proieptulu guvernului.

Schnell dorece a se aminti si nevaliditatea legiloru contrarie acestei legi si diet'a d'in 1790 a avutu unu asemenea sentiu constitutionalu ca-si Schuler-Libloy,

si totu-si n'a creditu a fi de prisosu a aminti in art. 53.: „ordinationibus in contrarium nihil valentibus,“ — statutele totu-si n'aru trebui amintite, validitatea loru depinde de la santionarea pre'nalta, si in viitoriu nu se voru santiuná cele ce sunt contrarie legiloru.

M. Binder: A supr'a rescripteloru si ordinationiloru aru fi de parere, ca cele ce sunt contrarie legiloru tieriei, se se suspinda prin legi, dar' se nu se incredintieze veri-carui jude.

Zimmermann nu partinesce detaiurile d'in modificatiunea Contelui Sterc'a Solutiu, pentru ca aceste abia aru poté fi precise; partinesce § 6 din proieptulu guvernului, ca-ce acest'a se baséza pe art. 8 din 1791. Amintirea patenteloru si a rescripteloru tientesce in contr'a corónei, carei-a i compete poterea esecutiva, macaru nu avemu cauza a suspiciuná asupr'a dechiararei sincere a corónei din 15. Juniu, cá si cumu acést'a pe calea esecutiva ar voi a slabi legile nóstre. Detaiurile amintite ne aducu in memoria ingrigirea dietei Trannie din 1791, carea dupa domnirea de 10 ani a imperatului Josifu II. doria a se asicura in tóta privinti'a, prin aducerea articuliloru 3, 8 si 10. Acést'a si-a avutu de urmare, cumuca in locu de respunsu s'a intaritu diplom'a leopoldina (noa ni s'a promisú alt'a noua, — ilaritate) dupa ce li s'a spusú, ca poterea legelativa e impartita intre principe si staturi (noa ni-a spus-o diplom'a de Opt.) dupa ce li s'a spusú, ca poterea esecutiva se va tiené de legi (noa ni-a asecuratu-o diplom'a din Opt. si patent'a din Fauru), peste aceste guvernulu nu póte se se restringa. Crede, ca diet'a e gat'a a redicá cuventu pentru legile sale, partinesce § 6 fara de detaiuri. (Bravo!)

Popp Esc.: Inalta casa! Nu de fric'a gazetei germane, ce ese in Vien'a sub numele „Presse“, care si-a luatú placerea de a combate pe acei barbati ai statului, carii sunt totudeodata si membri ai acestei diete, pentruca nu ar aperá proieptulu regimului, neci din respectu catra aceia, carii dóra din mediuloculu acestei diete au aflatu de bine a informá falsu si a atacá pe barbati acestia, pentruca nu aperu proieptulu regimului, nu, ci numai din convingerea mea vorbescu astadi pentru proieptulu regimului.

Eu inalta casa! trebuie se vorbescu din punctu de vedere juristicu si constitutionalu.

Dupa parerea mea § 6 ar fi de totu de prisosu, dupa cumu fórté bine a observatu D. Bar. Salmen, si eu m'asi multiami cu § 7, dupa care legea acést'a are se intre in activitate fara amenare, pentruca déca legea ce o facemu acumu intru adeveru se va pune in lucrare, apoi de sine se intielege, ca ori ce feliu de legi, privilegii etc., care stau in contra nu mai potú avé vigóre.

Este apoi o asioma juridica, care in tóta lumea civilisata are putere, cumuca „lex posterior derogatu priori“ prin urmare nu póte fi nece unu juristu, care se crédia, ca dupa ce va intrá legea acést'a in aptivitate, se mai aiba vigóre legi ori privilegii etc. de mai inainte, care stau in contra acestei legi.

Din punctu de vedere constitutionalu! pe lenga lege nu potú sta ordinationi, patente etc.; nu au ase-

menea valóre, cá legea insusi, neci n'ar avé dara de a se ingriji de ele.

Trebue inse se marturiscu, cumuca prin aceea, ca la § 6 vré se se mai adauga si privilegiu, ordinatiuni, patente, rescripte si ori ce alte mesuri administrative, nu privescu eu nece o pusetiune in contr'a proiectului regimului, eu nu aflu in propunerea Esc. Sale D. metr. cumu dicu, nece o opusetiune in contr'a proiectului regimului, si fara frica tocm'a de asi representá numai pe regimu, la care inse, dupa cumu am mai disu jn dilele trecute, nu am nece unu mandatu specialu, me asi poté alaturá la amendamentulu Esc. Metropolitului ne potendu presupune, ca regimulu ar voi a mai sustiené privilegii, ordinatiuni, statute etc. contraria legi, care se aduce acuma.

Eu inalta casa! de altumintrele opusetiune in contr'a proiectului regimului despre egal'a indreptatire a natiunei romane si a confesiunilor ei preste totu nu am vediutu in acést'a casa; am vediutu modificari si schimbari stilistice, dara opusetiune nu. Numai o opusetiune am vediutu, care s'a facutu eri dintr'o parte a sasei, carei-a i place a face se crédia l u m e a, ca ea singura spriginesce pe regimu, adeca pentru stergerea de totu a §. 4 din proiectulu regimului. (Bravo! din stang'a.)

Deacea dara, déca spre multumirea si odichnirea casei este de lipsa, cá se se clarifice §. acést'a, atunci póte se se face fara neci o opusetiune regimului, eara déca ast'a are a se face, se se face asia, cá se fia legea clara, adeca cá se se stérgea tóte privilegiile, patentele si tóte alte ordinatiuni, intr'atatu, incatu stau in contra legi acesteia. (Bravo! Se tréscá! din stang'a!)

R a n n i c h e r: I pare reu, ca nu póte partini pe consocii de principiu; daca se voru insira aci si ordinatiuni pentru causele confesionale, apoi elu cá protestantu trebue se fia ingrijiatu. Pana ce sustau ordinatiuni, ca eppului Dr. Ludovicu Haynald i compete titlulu de „eppulu Tranniei“; pana ce sustau ordinatiuni, ca beseric'a orientala se nusi póta tiené sínódele sale de catu numai in presentia comisariului reg.: pana atunci pe elu nu-lu póte indestuli proieptulu guvernului, deci partinesce alu comisiunei, ca e mai ingrijiu si mai prevediatoriu. Altumintre nu scie pentru ce se nu se asecuré si alte confesiuni, daca pentru catolici se dice in art. 35 alu concordatului „legile, ordinatiunile si dispusetiunile de pana acumu emise in veri-ce modu in imperiulu austriacu si in partile singulare a le lui se dechiaru de incetate.“

Siuluti Esc. in contr'a reg. Zimmermann, care ei desprobéza amendamentu, dice, ca nu din neincredere l'a facutu, ci tientesce cu elu numai la abuserile, ce se facura in contr'a vointii Mai. Sale. Apoi continua:

... Mai. S'a, — ne potemu laudá, — ca cu deosebita gratia a compatimitu si partinitu totudeaun'a confesiunea nóstra unita. Multe bunatati nea daruitu, si a demandatu intru altele, cá se doteze clerulu unitu, se se dè preotimei portiune canonica unde numai se póte. Acést'a a fostu voi'a Mai. Sale dela divulu Leopoldu incependu pana in dilele de acumu; si totusi incontr'a intentiunei acestoru indurati si marinimosi Imperati si Monarchi au storsu si asia dicundu au insielatu la anulu 1816 unu decretu, in care s'a pusu acea, cumuca acolo, unde unu romano-catholicu parochus esista odata dotatu, acolo se nu se dè „ex nexu unionis“ la parochi greco-catholici portiune canonica. Ce a fostu mai stricatiósu pentru beseric'a mea, decatu unu decretu cá acést'a, care a luat sub-sistinti'a parochului meu si ia nemicitu esistinti'a, si ori cine scie, ca déca parochulu nu va avé ce mancá, trebue se-si parasésca si turm'a, si déca nu va avé turm'a pastorulu seu, atunci trebue se se respésca.

Acést'a credu, ca a fostu in contr'a voiei si intentiunei Mai. Sale, si in contr'a si a regimului, si totusi s'a intemplat.

Dela anulu 1850 incóce, eara din prea'nalta gratia a Mai. Sale s'a introdusu de facto egal'a indreptatire a natiunei romane si a confesiunilor ei.

Dela an. 1856 incóce eu am fostu silitu tocm'a, pentru parochulu meu din Sabiiu, a cere portiune canonica, séu dotatiune din cas'a alodiala. Si ce s'a intemplat?

Dupa „Gleichberechtigung aller Nationen und Confessionen“ mi se da dela magistratu, provocanduse la unu rescriptu cunoscutu, acea resolutiune, ca nu se cuvine la parochulu meu canonica portiune, séu dotatiune, pentruca in lozu in Sabiiu este dotatu parochulu romano-catholicu.

Asia dara Dloru! fapt'a acést'a arata, ca eu am fundamentu, pentru ce vréu, cá si decretele etc., cari prejudeca confesiunei mele, se se puna afara de vigórea legi, dupa-ce e-

sista ordinatiuni administrative, cari in contra intentiunei Mai. Sale, facu confesiunei mele stricatiune.

Asia dara Dloru! eu cá o securitate in contra abuseriloru vréu se remana specificarea mea, si remanu strinsu pre lenga amendamentulu meu si me rogu, cá se se primésca.

Bohatielu M. Toti acei Domni vorbitori, cari au spriginitu proiectulu regimului, lau spriginitu pe bas'a constitutiunei transilvane, pe bas'a legiloru transilvane, inse fiindu ca tóte acelea legi ale Transilvaniei, cate sunt, au fostu basate pe caste, pe privilegii si nobileme: asia dara §-lu acést'a e in contradicere cu proieptulu regimului si alu comisiunei, va se dica, legile acestea tóte stau cu §-lu acést'a in contradicere, prin urmare neci o lege nu ar mai esistá in intielesulu §-lui 3, pentruca ori intr'o privintia ori intr'alta stau in contradicere.

Pentru acea eu nu potu sprigini neci alu regimului, neci alu Esc. Sale Metrop. Solutiu, ci primescu alu Esc. Sale V. Presied., pentruca nu sta in contradicere.

E l n ó k. Az alemnók ö. n. m. a kormány előterjesztést pártolta minden hozzátétel nélkül az általa felhozott okokból.

B. Asiadara eu partinescu propunerea Esc. Metrop., cu acea distinctiune, ca adeca: „tóte legile tierai, tóte ordinatiunile, patente si rescripte si ori care mesuri administrative, incatu ele stau in contradicere cu determinatiunile acestei legi, sunt desfiintiate.“

Nu voiescu dara cá se-le desfiintiezu neconditionatu, cu atatu mai virtosu, pentruca tocm'a din vorbirile aceluor, cari nu stau pe bas'a constitutiunei vechi, si au disu, ca numai legile acelea constitutionale potu se aiba valóre intr'o tíera constitutionale unde a fostu vorb'a despre statute, sau provocatu la dreptulu civilu si la legile penale, pentru acea eu vreu, ca tóte legile acelea se intre specificate tocm'a in aceast'a lege.

Zimmermann le tiene detaiurile de necomplete, nu voiesce a le intregi. In privintia concordatului observa, ca acél'a, precumu a disu si majoritatea senatului imperiale, nu se póte aminti prin cutare lege nmai per tangentem.

Gull se mira, cumu Balomiri se teme, ca introducerea codicelui austriacu se nu fia octroire, candu si densulu a conclucratu la introducerea lui. — Voiesce a molcomi temerea lui Balomiri, ca puntele regulative ar remané neatinse prin legea cea noua, amintesce, ca universitatea sasésca inca in a. 1848 a prochiamatu egal'a indreptatire a natiunitatiloru. — Ordinatiunile citate de Rannicher n'au validitate, deci ar fi de prisosu a le mai suspinde: Partinesce proieptulu guvernului de-si a fostu membru in comisiune.

T r a u s c h e n f e l s (referintele) dechiaru, ca in comisiune si elu a fostu pentru § 6 din proieptulu guvernului; dar' mai tardiu a partinitu detaiurile, pentru ca asiediamintele de statu n'au impededátu mai daunadi pe unu evreu de a se asiediá in Grätz provocanduse la ordinatiune de curte, totu aceste asiediaminte de statu n'au asecuratu protestantiloru din Tirolu egalitatea promisa de drepturi. Luandu-le aceste in consideratiune a partinitu proieptulu comisiunei.

Desbaterea se incheia; dupa statornicirea órdinei de votisare, se priimesce proieptulu Esc. Sale metr. Siuluti cu o majoritate.

Se cetesce § 7 din proieptulu guvernului, identicu cu alu comisiunei: „Poterea oblegotória a legi acesteia intra in activitate fara amanare.“

Se priimesce fara de nici o observatiune.

Siedinti'a se suspinde pe unu patrariu de óra, cá se se concepia §-i primiti, si totu art. de lege se se cetésca a 3 óra.

Eppulu Dr. Dobr'a la cetire observá: Am luatú séma, cumuca afara de titlulu proieptului de lege, unde a fostu „egal'a indreptatire a natiunei romane“ numai acolo e pusu si a „confesiuniloru ei.“

Eu inca atunci d'antaiu am voitu a dice, ca acést'a expresiune „confesiune“ la beseric'a mea nu e potrivita, ci acea se pune numai la confesiunea augustana si elvetica; neci in scrisorile gubernului, neci in proieptulu de lege alu regimului si neci in alu comitetului nu e pusu nicairea „confesiune“, ci e pusu totu „religiune.“

Eu asiá dara vréu, cá si in titlu se se puna „egal'a indreptatire a natiunei romane si a religiuniloru ei“ Si in §. 2 nu vréu se se dica „beserica“, dupa cumu a disu D. Rannicher, ci se se dica totu „religiune.“

Muresianu J.: Onoratu presidiu! Eu facu distingere intre propusetiunea reg. si intre proieptulu regimului. Déca in rescriptulu imp. din 15. Juniu 1863 sta „confesiune“, si in proieptulu regimului, cá elaboratu, cata se stè in frunte „confesiune“, pentruca fruntea e propusetiunea regésca, cá

tema data de imperatulu in vorbele „Durchführung der Gleichberechtigung der romanischen Nation und ihrer Confessionen“ vorbele imperatesci nu asiu vré se se schimbe.

Bar. Siagun'a, Rannicher si Lászloffy se alegu se indrepte mai antaiu smintele si a 3-a cetire se amana.

Siedinti'a se inchide la 2 óre.

Siedinti'a a XXVI. din 7. Septembre.

(Vedi-o in Nrulu Gazetei 76 suptu rubric'a „Novissimu“ pag. 99.)

Siedinti'a XXVII. din 12. Septembre.

(Vedi-o in Nr. 80 pag. 310. car' rescriptulu imperatescu la adresa si confirmarea presiedintelui dietalu si a v.-presiedintiloru vedile in Fóí'a Nr. 25.)

Siedinti'a a XXVIII. din 14. Septembre.

Dupa cetirea si rectificarea protocolului se luà inainte caus'a judelui cercualu Apathi. care tractandu reu cu unu concediatu militariu, ce si muri, devenise obiectu unei interlatiuni in dieta in urm'a unei corespondintie in „Herm. Z.“ Popu Aloisiu cetesce escusarile lui Apathi, care se face nevinovatu si cere pedepsirea corespondintelui; inse se delaturà.

Presiedintele deschide desbaterea generala asupra a II. propositiuni reg.

Schuler-Libloy se suie pe tribuna si referéza, ca comitetulu fara neci o opositiune si fara unu proiectu alu minoritatiei s'au invoitu in principiulu egalei indreptatiri acelu 3 limbe ale tierei, primindu de basa ide'a moderna de statu, si spera, ca precumu a invinsu in tempulu reformatiunei libertatea credintiei, asia va invinge acumu si libertatea limbiloru, dupa care continua:

Pe candu se a infintiatu constitutiunea Ungariei, domnieau alte pareri. Regele Stefanu credea, ca unu imperiu e debilu, care are numai un'a limba, si cu crestianismulu deodata introduce limb'a latina, sperandu, ca prin ea se voru complaná diferentiele intre celelalte limbi. Limb'a latina remase limb'a oficiósa predominanta a Traniei pana la 1847; in 1847-48 preponderá cea magiara si in tempurile cele mai din urma ea mai ajunse inca odata la domnire. De altmintea si in periodulu principiloru indigeni erá respectata limb'a magiara cá limb'a curtiei si a diplomatiei. Dupa ce Trania veni sub Austri'a, se introduce iér limb'a latina; numai diet'a din 1791 facu o modificare, proclamandu de limb'a afaceriloru din afara limb'a magiara, — afara de scaunele si districtele sasesci, car pentru cele din laintru pastrandu cea latina. Decisiunea acést'a o cuprinde articolulu 31 din 1791. Staturile se silira a respinge catu se póte atatu limb'a germana, catu si cea romana, ésta din urma de abia suferindu-o. Inse referintelui nu-i place a ilustrá mai deaprope acestu tablou, ci dice numai, ca cine seamana ventu va culege tempestate. Culmea acestoru intentiuni o ajunse in fine diet'a din 1846 spre 1847, decretandu articulu primu alu aceleia, ca afara de limb'a municipala germana numai limb'a magiara are valóre. Limb'a latina se mai pastra numai pentru tesauriariatu si pentru corespondintiele natiunei sasesci.

Dupa 1848 ajunse la putere limb'a germana, inse acést'a au fostu numai unu schimbu, care nu potea domoli partimile, pana candu in fine Maiestatea S'a prin p. n. resolutiune din 21. Decembre 1860 catra Cancelariulu aulicu transilvanu de pe atunci facu dreptate (de si in realitate cu pucinu succesu) toturoru limbiloru, (citéza pasagiulu competente). De abea acumu suntemu in stare de a ne folosi de acestu dreptu; de aci inainte trei limbi a le patriei voru inavuti ca trei suflete spiritele Traniloru; unu destinu fericitu voi, cá se ne insusimu totu ce au bunu trei natiuni si ca prin cultur'a a trei limbi se devenimu de trei ori bine facatori ai patriei. Calea spre aceasta tianta e indreptatirea egala a toturoru limbiloru in comerciulu publicu oficiosu. In fine dicandu, ca comitetulu s'a tienutu strinsu de proiect. r. numai catu la formulatu in altulu mai sciintificu cetesce proiectulu.

Presied. impartesiesce, ca Rannicher e aparatoriulu proiectului r. care si ocupa locu pre banc'a reg.

Obert. Din punctulu chiaritatiei limbiei desapróba proiectulu comisiunei. Amintesce de greutatile executarei principiului eg. indreptatiri a limbiloru, si totusi 'lu apara aducundu esemple pe Elveti'a, Silesia, ba citindu si din vechime, cumu regele Asiriei sciea la facare tíera dintre celea 127 ce le avea suptu stapanire totu in limb'a fiacarui poporu; se declara dar' pentru egal'a indreptatire si din punctulu a-

celu de vedere, ca fiindu una limb'a domnitóre si celelalte subordonate, discordiile si desbinarile n'aru mai incetá.

Popp Esc. Intre altele dice, ca anevóia a fostu vreunu lucrú, care se casiuone atata desbinare intre locuitorii Transilvaniei, cá intrebatiunea limbiei. Numesce proiectulu r. liberalu si 'lu partinesce in principiu rezervandusi observatiunile la desbaterile speciale.

Fogarasy: In seculii trecuti au fostu certe religunare, si acelea durara mai multu decumu s'aru fi doritu; dar cért'a se domoli in spiritulu crestinatati, alu tolerantiei si alu libertatii. Tóte bisericile si religunile sunt libere. Dar' d'abia s'a domolitu cért'a acést'a, si indata si vedemu radicandu-se in Europ'a alta cért'a, care totu asiá amenintia a stricá pacea natiuniloru, adica cért'a natiunitatiloru. Speramu inse, ca acésta cért'a va fi mai scurta, si ea principiulu indreptatirii egale va veni la potére. Si 'n spiritulu acestui principiu popórele facia unulu cu altulu voru fi drepte; se voru intielege intre sine si se voru impaca, — cu carea cért'a se va fini. (Bravo!) Problem'a legislatiunei e, cá la cért'a acést'a se participe si ea, dar' in modulu acel'a, incatu cért'a se nu se aprinda si mai tare; ci se se domolésca si cá cért'a politica se se disólve in lupta spirituala si se nu degenereze in lupta materiala.

Elu din parte si trebuie se recunósca, cá precumu in generalu nu crede de fericirea omenimei, ca prin limbi s'a 'mpartitu in mai multe popóre, asiá nu i se pare nici fericita o tíera prin desbinarea populatiunei ei in mai multe parti; caci acést'a e ans'a, de se nasce cért'a pentru natiunitati si deveni obiectu alu legislatiunei. Dar' fiindu asiá noi nu potemu ignorá referentiele etnografice ale tierei, si s'a si disu in cas'a acést'a, ca limb'a e spiritulu natiunitatii. Limb'a totudeun'a a fostu periculosu a o sugrumá (Asiá e!) A regulá limb'a prin legi, care contradicu dreptulu naturalu alu popóreloru, e fórté stricatosu; dovéda istori'a din urma a Unguriei. (Asiá e!) Acumu Natiunile foste 'ndreptatite se simtu asigurate prin faptululu indreptatirii egale; cele remase indereptu se incordéza a ajunge acolo, unde se afla sororile natiuni. (Asiá e! in stangá) In acésta privintia principiulu indreptatirii egale e si principiulu lui; efeptuirea principiului e problem'a legislatiunei. Si aci trebuie se marturisescu, ca ori va privi la proiectulu regimului ori la alu comitetului, care 'n principiu sunt un'a, vede in amendoua nobil'a intentiune de a face destulu acestui principiu intr'atat'a, incatu legislatiunea se fia dreapta in tóta privintia, si fiacare natiune a tierei se fia indestulita astfelu, incatu se nu mai aiba a se plange.

Inse elu in privintia proiectului are o observatiune. Legislaturulu prudinte inainte de a dá o lege nóua, privesce indereptu la cea trecuta si cauta firele, ce leaga presintele cu trecutulu, si asiá deduce legea cea nóua din cea vechia. Asiá aru fi se urmeze si diet'a la ficsarea legeri cestionate; dar' procederea acést'a densulu n'o afla in nici un'a propositiune. Caci in privintia limbiei oficióse esista dóua legi: art. 31. din 1791, si art. 1. din 1847. Elu nu le pomenesce, cá candu aru voi sa le sustiena; tempurile s'au schimbatu, deci trebuie se se 'noiésca si spiritulu legiloru vechi in spiritulu celoru nóue. (Bravo! Asiá e!) Densulu aru dori a 'ncopciá de aceste legi si baremu in titlulu legeri a se pomeni legile din 1791. si 1847, carea din urma n'a fostu asiá nedreapta, lasandu in municipiele sasesci intrebuintiarea limbiei germane. Asiá amu legá trecutulu cu presintele.

In privintia efeptuirei legeri afla, ca regimulu a fostu fórté liberalu, dandu fiacarui drepturile sale si pastrandu pentru sine numai partea cea grea a executarei.

Apoi se intórce catra Schuler-Libloy, si dice, ca intielesulu cuventelor S. Stefanu n'a fostu, ca o tíera cu un'a limba e nepotintiósa, si ca cu catu sunt mai multe limbi, mai multe semintii in tíera, cu atat'a mai multu voru inflori sciintiele, artele etc. Neci decatu intielesulu lui n'a fostu: Divide et impera!

Catu pentru transgresiunile limbiei magiare, ce se adusera nainte din partea centrului sasiloru, ei n'au de locu cauza de a se plange. Decisiunile legiloru competente de mai nainte au avutu valóre numai pentru comitate si secuime, ear scaunele sasesci au avutu libertate atat'a de mare, incatu se póte dice, ca limb'a germana, cá si cea magiara, a fostu limb'a tierei. Cu totulu altumintea e cu Romanii, inse legea de atunci a fostu asia, in spiritulu acelu tempu; acumu inse, dupa-ce amu recunoscutu odata principiulu indreptatirii egale, se'lu si efeptuimu. Acésta efeptuire se cuprinde in proiectulu regimului, deci lu partinesce; róga inse diet'a a fi cu crutiare catra acei'a, cari nu sunt de faciá. (Éljen! Se traiésca! Bravo!)

R o m a n u : Dupa ce dice, ca fericirea patriei e conditionata de buna contielegere a natiunilor si acesta fara egal'a indreptatire a ambei e neposibila, continua:

Asia dar' astadi este diu'a invierii si a limbei romane, pentruca de adi incolo va se viédie in comunicatiunile publice oficióse. —

O di, pre care natiunea romana intocm'a asiá o va serbá in tóte vécurile cu cea mai mare pietate, precumu serbéza tóta lumea crestina serbatorile invierii sufletelor geniului omenescu, pre care le-au scosu salvatoriulu lumei dela mórte la viétia inaintea de asta cu 1863 de ani. —

Nu se póte negá, precumuca diu'a acést'a de inviere a sositu; si de ar dá Dumnedieu, cá se si re'nvia limb'a romanésca in tóte afacerile, pentru ca altuleliu natiunei, a carei legatura ce esista intre ea si limba, fórte potrivitu se asemena cu legatur'a, care esista intre trupu si sufletu, dicu natiunei romanesci tocma asiá nu-i va folosi, de nu va fi limb'a ei egalu indreptatita de susu pana josu, de s'aru inarticula ea cá regnicolare macar si de 10 ori, precumu nu folesce omulu de aru dobandi lumea tóte si-si va pierde sufletulu.

De aceea pre mine nu me indestulescu §§-ii 5, 6, 10, din proiectulu comisiunii dietale facutu pentru folosirea limbiloru, despre care imi voiu luá libertate la desbaterea speciale a-mi face observatiunile. —

Se dice, ca limb'a e amara, — apoi se dice ca limb'a e dulce, si eu dicu, ca este o amaritiune dintre cele mai mari amarituni, candu nu este permisu a folosi limb'a materna in comunicatiunea publica oficiósa, acést'a amaratiune o amu gustatu si eu. — —

Din contra folosirea limbei materne este un'a din cele mai mari dulceti, ceea ce o simtimu cu totii astadi, pentru ca din préinnalt'a gratia a Maist. Sele imperatului si mare principe alu Transilvaniei in acésta Camera stralucita si limba romana si germana suntu cá si cea magiara folosite, pecandu cele 2 erau pana acumu eschise din sinulu corpului legislativu. —

Inalta dieta! Eu tienu limb'a natiunala de celu mai pretiosu odoru si de celu mai mare tesauru alu ver-carei natiuni, si cugetu, ca nu fara temeiu.

Acést'a asia se considera de catra tóte popórele. Trecutuliu totudeaun'a stau gat'a a sacrificá tóte pentru conservarea limbei. Si si magiarii, romanii si germanii totu asia de pretiósa au tienu si tienu limb'a, ceea ce apare si de acolo, ca in poporulu magiaru esista traditiunea, precumuca si atunci, candu au díditu Dumnedieu pre celu d'antaiu omu si ia datu sufletu a disu in limb'a unгурésca: ca „i da“ „adám“, si de aceea s'aru fi chiamatu „Adám“; de si camu mitologicu, dar' arata catu de tare 'si iubescu limb'a, unu ce laudabilu (ilaritate). Pres.: „A már talán igen mesze megyen, kérem; (voce: bine, se audimu!) Dar' e intrebarea, cumu 'si iubescu limb'a romanii? martora ne e istori'a, ca-ci mai multu se luptau pentru limba, de catu pentru viétia.

Germanii? pre sasi si eu ei tienu de germani. — Germanii? apoi se me provocu la marele Herder, care intr'alte au disu: ca omulu care nu-si iubescu limb'a, nu merita a fi privitu cá omu.

Din cele premise se póte vedé, ca ce ponderositate mare punu eu pe egal'a indreptatire a limbei, in catu si fericirea patriei o tienu conditionata de ea.

Mare lucru este limb'a Domniloru! (voce: mare dieu!) sum petruncu de convingere, ca si in. dieta privesce obiectulu limbei de unulu de cele mai importante si sum magulitu de sperantia, precumuca in. acést'a va codificá unu art. in ast'a privinti'a atat'a de chiaru si de dreptu, incatu nelasandu-se in elu neci o usulitia, prin care s'ar poté viri discordia si frecaturi mistuitóre intre natiuni, incatu se póta contribui la dorit'a buna contielegere a patriotiloru si confaptui la fericirea patriei. (Bravo!)

Schmidt C. crede, ca s'au si facutu transgresiuni, amestecanduse diet'a in lucrurile interne a le municipieloru. Nui place specializarea, pentruca i se pare saritura a se decide limb'a municipieloru, pana candu municipiulu romanescu neci ca esista; deci ar fi trebuitu mai nainte se se reguleze municipiele, caci altumintrea legea acést'a nu are intielesu. Ear' déca s'a urmatu odata asia, elu primesce proiectulu regimului de base la desbaterile fiitóre, rezervandusi inse dreptulu de a propune acolo modificarile, ce i se voru paré trebuintióse. Lui Fogarasy respunde, ca se bucura vediendu recunoscuta si din partea lui necesitatea indreptatirei egale limbisticé; ear catu pentru imputarea acestuia, ca proiectulu nu se pune in legatura cu bas'a istorica, reflecta, ca tocmái dietele din 1791 si din 1847 au parasitu bas'a istorica; ca-ci

pecandu la venirea Transilvaniei sub domnirea austriaca limb'a oficiósa erá numai mai latina, carea si 'n decadinti'a sea erá cu multu mai perfecta decatu cea magiara; pe atunci diet'a din 1791 prin art. 31 si cea din 1847 prin art. 11 staturescu supremati'a limbei magiare. Dintr'alte modificările acelor doi art. si déca se ar face din partea acestei diete, totu ar remané numai carpituri, pe candu bas'a cea adeverata pe carea trebue se se puna diet'a, póte fi numai un'a, adeca: indreptatirea egala pentru tóte trele limbile.

Puscariu vrea se tréca preste repetituni; prímesce intru tóte proiectulu regimului, ear alu comitetului lu rélépta fara reserva, nepotenduse asemená nici in materia nici in forma cu alu regimului. Apoi voindu a aduce esemple din viétia, cumu acusatulu prin o privire a judecatoriului, seu standu intre gendarmi póte fi terorisatu de a intrebuintiá limb'a ce place judecatoriului, — se face atentu prin presiedintele a nu se departá de obiectulu dilei. Se declara dar pe scurtu pentru proiectulu regimului.

Birthler in dicursu mai lungu si bine tiesutu espune istoricesce, ca 'n Trani'a mai antaiu a fostu limb'a latina cea oficiósa, apoi s'a facutu cea magiara, dupa aceea a venitu absolutismulu cu germana, panacandu in fine regimulu insusi a luatu iniciativ'a, spre a face dreptate toturoru. Primesce neschimbatu proiectulu comisiunii.

Biltiu (deput. Dobocci) saluta cu bucuria proiectulu de lege, caci privesce limb'a de sufletulu natiunii. Istori'a ne da dovedi, ca au fostu popóre, cari si dupa mórte mai traiescu inca prin limbile loru. Toti patriotii dorescu a intemeiá si a consolidá intre sine fratiétate si concordia, de aceea trebue se respectamu cu totii fiacare limba din tíera. Se ne ferimu de a cadé in peccatulu egoismului cu atat'a mai vertosu, ca-ci avemu dinaintea ochiloru inalt'a intentiune a Mai. Sale manifestata prin propositiunea reg. II. Deci prímesce cu bucuria proiectulu regimului, care crede, ca multiamesce nu numai pre toti individii, ci si pre persoanele morale, pre oficiile si corporatiunile. Voci: Schluss!)

Bolog'a: Vedi Nr. 81 alu Gazetei.

Baritiu: Fiindu tempulu atatu de inaintatu si atentiunea casei ostenita, densulu declara pe scurtu, ca partinesce principiulu supremu (den Hauptgrundsatz) din proiectulu regimului, dar si reserva dreptulu a vorbi la unii §§., cari sunt séu in contradicere unulu cu altulu séu nu destulu de chiari. Eppulu Fogarasy reflectéza, ca cuventarea lui o a ascultatu cu multa placere si ca aproba provocarea la dreptulu istoricu. Si lui (Baritiu) i place provocarea la dreptulu istoricu; candu inse dreptulu acést'a istoricu e nedreptu, atunci se padiesce de elu. Dintr'alte elu cá romanu inca se póte provocá la dreptulu istoricu, adeca la intrebuintiarea limbei latine, care intrebuintiare e mai vechia decatu legile din 1848, ba si de catu cele din 1791. Inse elu va se sustiena altu dreptu, adeca dreptulu de a vorbi limb'a sea materna, unu dreptu, despre care dice francesulu: dreptulu e dreptu; binele e bine; alta definitiune nu trebue, si: dreptulu este suveranulu lumei; acést'a este dreptulu, care precumu a disu istoriculu Guizot, traiesce in eternu si din care nu póte luá nimeni neci unu firu de macu. Dreptulu acést'a e bas'a pre care stamu si care o a recunoscutu si regimulu facia cu unu poporu, ce a fostu apasatu de atati'a seculi. La introducerea celoru trei limbi in comerciulu publicu-oficiosu se voru plange multi, mai cu séma amploiatu, si cu deosebire se voru plange asupr'a limbei romane, carea voru crede, ca e o sarcina noua lenga cele doue de mai nainte, si ca nu e destulu de avuta si culta. Catu pentru greutatea comerciului publicu-oficiosu, acél'a l'amu avutu in tíera si ante de 1848; ba amu avutu intru unu timpu si patru limbi, adeca sub Josifu II., pe candu buletinulu legiloru se dedea in limb'a magiara, germana si romana, ear' actele mai momentóse de statu in limb'a latina. Si pana in diu'a de astadi sunt tieri poliglote, precumu: Elveti'a, Belgíulu, Galiti'a, Silesi'a etc.; si precumu acolo asia si la noi va ambla masin'a statului fara scadere, déca vomu invetiá barbatesce limbele unulu altuia. Ear' catu pentru imputarea, ca limb'a romana in sa e seraca si neculta, trage atentiunea asupr'a impregiurarei, ca limb'a acést'a are literatur'a s'a dela an. 1572 séu 1582, ca in ea e depusu tesaurulu celu mare alu literaturii besericesci gr.-or, incependu din secululu IV, ca ea de mai multu decatu 80 de ani are literatur'a sea profana cu vreo 8 dictionarie. din care unulu de 4 limbi; ca de 15 ani incóce tóte legile provinciale si imperiale au esitu si romanescé; ca in ea s'a tiparitu condica civila, penala si comerciala; ca limb'a acést'a atatu in vechime catu si de vreo 40 de ani incóce e limb'a administrativa in doue tieri vecine; ca in fine in limb'a acést'a esu vreo 20 foi publice a-

tatu politice, catu si beletristice si scientifice, ba si un'a juridica (Gazet'a tribunaleloru.) De aceea crede, ca limb'a romana nu numai nu e saraca, ci are si midilociri destule spre a fi invetiata. Deci partinesce proiectulu regimului, rezervandu-si dreptulu de a participá la desbaterea speciala. (Bravo!)

Schnell nu e multumitn deplinu nici cu proiectulu regimului nici cu alu comisiunei; caci e de parere, ca diet'a aru fi trebuitu se se puna pe basa istorica, in care privintia adopta parerile desfasiurate de Epulu Fogarasi. Cu tóte acestea priimesce proiectulu regimului si si reserva cuventulu la desbaterea speciala. (bravo!)

Sipotariu esprime parere de reu, ca cuvintele Epului Fogarasy, nefindu intielese de unii membri, nici n'au potutu fi apretiuite. S'a declarat pentru principiulu indreptatirei egale, cerendu numai, cá legea de facia se se aduca in legatura cu articlulu 31. din 1791. si cu art. 1 din 1847.

Si oratorulu e de parere, ca legile acestea nu se pot delaturá nici ignorá deplinu, si crede, ca acést'a nici regimulu nu o voiesce. Face atenta diet'a, a se feri de abstractiunile pronuntiate de unu antevorbitoriu; in fine se alatura la proiectulu regimului, rezervandu-si dreptulu de a mai vorbi la desbaterea spesiala. (Bravo!)

Schuler Libloy cá referinte renuncia la cuventu, cá se nu strice frumós'a armonia, ce o-a vediutu astadi intre membrii dietei. (Bravo!)

Presiedintele enuncia, ca desbaterea generala asupr'a propositiunei II regesci e finita si proiectulu reg. e primitu de base.

Asemenea, ca 'n loculu lui Lang s'au alesu pentru comitetulu de verificatiune Klein.

Siedinti'a se 'nceia.

Siedinti'a a XXIX. din 16. Septembre.

Dupa cetirea protocolulu Obert pentru castigarea de timpu cere a se ceti numai cate unu protocolu odata, dupa ordine, se primesce; si la prop. D. Rosenfeld se adauge, ca cealalte 2 protocéle se stè espuse 3 dile spre vedere.

Popea interpelédia pentru imperativa necesitate a tiparirii acteloru dietale spre a se imparti intre membri, cá se aiba la mana firulu lucruriloru si se demintiésca si incriminarile vomite de foile vienesse asupra romaniloru din dieta, ca ar fi neliberali.

Pres. apromite, si incepe desbaterea speciala in caus'a limbei. De basa proiectulu regimului.

Mog'a, dupa ce dice, ca titulatur'a acést'a este fórte bine venita, fiinduca intrebuintianduse limbele un'a cá si alta, va esi in patria o indestulare, eara in afara va resultá unu respectu, si voru luá si alte tieri esemplu dela egal'a nóstra indreptatire cu 3 limbi scl., in urma propune se se dica in „locu de limbi indatinate in tiéra“ „limbi a le tieriei.“

Gull nu se 'nvoiesce. Puscariu dice, ca e spriginitu, se se iè la desbatere. de Rosenfeld: E numai a se sprigini. Puscariu e pentru titlulu proiept. reg.

Muresianu dupa ce reflecta la cele dise mai inainte adauge.

..... Opiniunea mea este totu cea de atunci, cá noi se primimu in fruntea articululu cá titulatura propusetiunea, cumu e in rescriptulu imperatescu din 25. Iuniu 1863, care e subscrisu de Imperatulu si e datu cá tema antaiu regimului seu si apoi la dieta spre elaborare.

Asupra unei teme intru cuprinsulu ei nu este desbatere, asia dara se se ié vorbele din rescriptulu imperatescu si se se dica cumu e acolo: „usitate in tiéra“.

(Moga: „usitate“ nu e romanesce!) (ba e, ca tieranulu dice, usura dele usus; asiadar? R)

Apoi Dloru. eu totusi poftescu cá se se tiena titlulu din rescriptu, ori e bine romanesce ori nu, si apoi in decursulu paragrafiloru potemu dice, cumu vomu vré, adeca: cumu va decide diet'a.

Rannicher 'lu apara cumu è, Baritiu se lapada de cuventu, Schuller - Libloy cá Rannicher.

Gaetanu spriginesce pe Moga, ca-ci altfelu si limbele garnisóneloru de aici, a profesoriloru straini, franci, Italienu se potu luá de indatinate, ear „limbele tieriei“ sunt numai celea ce se vorbescu in dieta, Bravo si voci de incheiere.

Popea combate pe Muresianu si pe Puscariu, spriginindu pe Mog'a

Fogarasu pe lenga proiept. reg.

Pres. intetiesce fipsarea testulu romanu.

Balomiri J. vré si in tectulu germanu modificarea adusa de Moga, inse Rannicher combate competinti'a romaniloru de a judecá asupra tectulu germanu (Bravo egalitate de limbi? Red.) Se votésa si se enunçia propunerea lui Moga de primita.

§ 1 din proiept. r. se priimesce cu aceeași modificare pretinsa de Gavrilu Manu, spriginitu de C. Schmidt.

§ 2 asemenea, cu tóte, ca Filtsch afla mari greutati la invetiarea limbeloru si pretinde se se dè resolutiunile in limb'a municipiului, ear candu partitele voru fi de diferite nationalitati, oficiulu se otarésca limb'a.

La § 3. Fr. de Trauschensfels. Dupa-ce dice, ca è unu adeveru recunoscutu, ca nemicu e mai periculosu si nemicu mai amenintatoriu pentru unu statu in legislatiunea lui decatu, candu se aducu legi, care nu se pótu aplicá si esecuta, pentruca prin acést'a santirea legi si credinti'a, ca legea e neclintita, se ingrópa. Astufeliu e cu §. acesta; se considere in. dieta greutatile memorate si de Filtsch, ca nu potemu cu acea usiuratare decretá, cá oficialii nostri in tiéra indata se si invetie 3 limbi a le vorbi, ceti si scrie, cu acea usiuratare, cu care se facu legile. Elu se ocupa de limb'a magiara de 23 de ani si totusi n'ar puté duce unu protocolu in ea cu inlesnirea ce'i da limb'a s'a. Asta va fi si cu amplotatii acumu, si acést'a va casiuna si ingreuerea si intardiarea judecatii tórte tare, apoi de voru si fi amplotatii de tóte limbele la officii, trebue se fimu practici, cá déca nu vomu sci limb'a partitei, se nu relegamu pe cutare cá se via de altadata, candu va fi judecatoriulu romanu ori unguru si eata intardiarea; se nu uitamu interesele celoru representati prin noi prin jalusi'a angusta de anima asupra egalitatiei limbeloru, se nu jertfimu form'a pentru meritulu lucrului; si propune, cá limb'a protocolulu se fia cea a deregatoriei, care ia protocolulu (vedi despre acést'a siedinti'a si in Nr. Gazetei 82 pag: 319) si recomanda casei primirea emendamentulu lui.

Lazaru. Inalta casa! Eu sum cu §-lu 3 din proiectulu regimului in principiu multumitu, pentruca vedu, ca dupa §-lu acest'a se da individulu libertate deplina, de a se folosi de un'a din cele trei limbi ale patriei, care-i sta in voia, vedu ca da individulu dreptu afara de limb'a s'a materna a se folosi de ori care alta limb'a, inse chiaru pentruca aci e vorba de unu dreptu, cá a individulu, numai este de lipsa, se se mai hotarésca inaintea deregatoriei, ca in care limb'a voiesce se se iè la protocolu fasiunea lui?

Eu socotescu adeca, ca déca me dechiaru eu inaintea unei deregatorii in limb'a mea materna, totudeun'a trebue se se iè descoperirea mea la protocolu in acea limb'a in care m'amu declarat eu, ca-ci sum de acea convingere, ca numai atunci va poté avé unu amplotiatu materialu siguru la o hotarire chiara, déca va luá vorbele asia la protocolu, dupa cumu le amu spus eu, si asia le va substerne si la scaunulu judecatorescu, si nu se va face numai unu traducatoriu cuvinteloru mele; si pentru acea sum de acea parere, ca §-lu 3 acolo unde se dice, ca: „anume in limb'a acea, care o va numi partea“ se se lase afara, si se se dica:

Cereri verbali ale partiloru, cumu si fasiunile acelor'a, mai incolo a martoriloru si preceptoriloru de lucru, se voru luá la protocolu intr' un'a din cele trei limbi, in care partea si a descoperitu lucrulu, in care martorulu séu preceptorulu de lucru si a datu fasiunea séu parerea s'a.

Elnók . . . . .

Lazaru: Totu de odata amu de insemnatu, ca greutati negresitu vomu avé cu limbile, pana ce vomu fi in stare de a face cerintieloru destulu, inse aceste greutati mai curundu se voru delaturá, decumva se va pune necesitatea, cá amplotatii se invetie limbile patriei, decatu déca se va lasá fiasicare in voia sa, (Bravo! asiá e!) Mai virtosu se bagamu de séma la acea, ca nu numai drepturile partiloru stau inaintea nóstra, fara si interesulu statulu.

Se luamu lucrurile penale inalta casa!

De cate ori se intempla, ca o persóna da o fasiune inaintea scaunulu si neluanduse fasiunea s'a in limb'a acea la protocolu, in care a vorbitu, fara intr' alta limb'a, care nu o vorbesce, judecatoriulu se folosesce de vorbele din fasiunea tradusa atatu a inculpatulu, catu si a martoriloru, si in urma aduce o judecata falsa, care nici cu fasiunea culpatulu si nici a martoriloru nu se potrivesce, o judecata, care privește nu numai la avere, ci de multe ori la cele mai sante drepturi personale, la viétia insusi.

Eu dar' rogu inalt'a casa! cá se primésca propunerea mea, care o dau aci in scrisu.

(Predá propunerea presiedintelui).

Balomiri J. spriginesce propositiunea lui Lazaru.

M a n u G.: Elu partinescè propunerea D. Lazaru, cea destulă motivată și observă înconștientă prop. D. Trauschenfels, ca reprezentanții poporului sunt foarte fericiți, de ore-ce neci odată unu monarhu nu 'a datu unu proiectu de lege pentru limba, care se fi fostu asia de liberalu cá acesta. Se mira, cumu și pôte cineva propune ceva, ce ar restringe libertatea și ar periclită interesele poporului și ar împedecă realizarea voiei, și intențiunei Domnitoriului.

„Dloru! Noi nu facemu lege pentru Beamteri, și pentru comoditatea lor, ci pentru poporu, și cu atata mai puțin me potu invoi cu propunerea D. Trauschenfels, de ore-ce ne sunt cunoscute tristele urmări ale aceleia din timpurile mai de înainte, și scimu, ca mii și mii de cauze drepte, și procese interesante s'au perdutu numai pentru aceea, pentru ca cererile séu faziunile partiloru s'au luat în limbi straine, și nu în limba vorbitorului.“ Aduce d. e. unu sasu, a carui faziune se se iè la protocolu stramutată în limb'a magh. or rom. — și s'ar puté lesne intemplá, cá sermanulu sasu se se judece la prinsóre de vro 5—10 ani în locu de 1—2 ani, numai pentru ca faziunea lui nu i s'a scrisu în limba și cu cuventele, cu care s'au descoperitu elu.

Asemenea impregiurari potu sierbi de motive în destulă, cá de si fiacare parte, pôte întrebuinti'a un'a din cele trei limbi ale tierii, pentru aceea inse totu se fia deregatoriulu îndatoratu, cererile și faziunile partiloru a le și lua în aceeași limba la protocolu, în care s'au descoperitu aceleasi parti. —

M o g 'a pentru Lazaru, ca ci e în consimțimentu cu proiectulu regimului; lui Trauschenfels reflecta, ca romanii au studiatu limb'a germană ori catu li-a fostu de grea; se invetie și alții limb'a nóstră. Ar potea aduce casuri, ca acusatulu nefindu ascultat în limb'a s'a, n'a știutu ce se pertractéza și a perdutu procesulu. Se provóca și la ordinea procesnala, carea pune mare pretiu pe faziuni; acestea inse numai atuncea voru fi autentice, candu se voru luá în limb'a în care se dau. Se pôte, cá unu procesu prin acésta se fia întârziatu; inse e mai bine a se lucrá mai tardiu și bine decatu îndată și reu. În fine amplotiatulu se invetia limbile acelei tieri, în care va se traiéscă.

S c h m i d t C. concede, ca amplotiatulu e pentru poporu, nu poporulu pentru amplotiatu; inse va se sustiena și libertatea amplotiatului. Partinescè primirea §-lui cu modificarea propusă de Trauschenfels, cá se nu patiméscă fiinti'a prin pastrarea cea minutiósa a formei. Déca vomu fi mai pre susu de patim'a suprematisării, vomu fi și cá judecatori cu rabdare cotra limbile nóstre reciproce. E adevératu ca amplotiatulu trebue sa-si însușiéscă cunoscinti'a limbiloru, inse între a 'ntielege o limba, și între a o vorbi și scrie cu desțeritate, e mare diferinția.

Aceasta desteritate nu si-o voru puté însuși amplotiatii. si atunci partid'a procesuanta e și mai multu în periculu. Dealtmintea nu limbistic'a, și calificatiunea dinlauntru face demnitatea amplotiatului, și elu o resoluțiune drépta în limb'a magiara séu romana o prefera alteia nedrepte scrise în limb'a germană. Se alatura longa Trauschenfels.

A l d u l e a n u combate atatu amendementulu lui Trauschenfels catu și alu lui Lazaru, caci ambele marginescu libertatea partideloru: cel'a face nedreptate partideloru impunendule limb'a oficiului, cest'a fortiandu - i la limb'a materna. Libertatea alegerei în ambele casuri se perde. În fine combatendu liberalismulu acelor'a, cari sub titlulu liberalismului voru a modificá §-lu, recomanda primirea lui neschimbata.

E p p u l u B r. d e S i a g u n 'a. Înalta casa! Iurisdictionea mea besericéscă se întinde asupr'a totoruru partiloru partiei nóstre, prin urmare amu o parte a jurisdictionei mele besericesci și în Háromszék. — S'au intemplat în anii trecuti, ca unu creștinu de ai besericeii mele au venit la mine, în caus'a sea divortială, și au începutu cu mine se vorbéscă unguresce. — Eu i-amu spus, ca limb'a nóstră este cea romanéscă, și elu înca e Romanu, și se vorbéscă romanesce. Bietulu omu n'a avut incatru, a începutu a vorbi romanesce, dar' totu într'un'a i se acatiá limb'a într'atat'a incatu cu totu trupu seu au începutu a asudá (Ilaritate). — Védiendu eu acést'a, l'amu lasatu unu minutu séu dóua se vorbéscă romanesce, pana candu amu vediatu, ca omulu s'au necajitu destulu, atunci i-amu ertatu se vorbéscă în limb'a magiara, știindu, ca unguresce vorbesce mai bine decatu romanesce. — Acést'a, Înalta casa! cá o faptă adevérată amu adus'o înainte, cá se documentezu, ca în §-lu acést'a alu 3-lea alu regimului eu aftu nu numai unu principiu liberalu, scos din impregiurarile cele mai naturale ale patriei uóstre, cá se nu dicu ale cerințelor imperative ale presintelui, ci vedu totu odată și unu principiu de totu practic, cá cumu dóra în

„Bankgasse“ la Vien'a s'aru fi intemplat acelea, ce s'au intemplat între mine și între creștinulu meu din Háromszék. Acumu, Înalta casa! noi avem Romani în Háromszék, și se dice, ca oare are a depune vre o rogare verbală, pôte se și aléga un'a dintre cele trei limbi ale tierii. — Eu cugetu, ca acést'a este unu principiu de totu ratiunálu, și cugetu, ca este cu deosebire mai ratiunálu, decatu principiuulu celu contrariu, ce s'au adus din alta parte înainte. De aceea dar' romanii din Háromszék se duc la judecatoriă și-si potu alege o limb'a, care le place lor mai bine, și potu face cererile lor verbale în acea limb'a, și potu depune faziunile lor și celelalte. De aru sci Europ'a, catu de liberalu amu tractatú eu pe creștinulu meu din Háromszék, aru dice, ca eu sum unu omu foarte liberalu (Ilaritate. Voce: și dreptu!) — Înalta casa! Eu propunu alta întrebare, ca ce va dice Europ'a, deaca va audi, ca în urm'a unei legi ardelené, și înca a celei mai próspecte (eines der neuesten Gesetze) aru merge unu omu la jurisdictionea politică, séu la judecatoriă, și aru aduce înainte o cerere verbală, séu aru depune o faziune, și amplotiatulu nu aru sci și nu aru întielege limb'a aceluia? Cu buna séma aru dice Europ'a, ca legea aceea nu este liberală, neci modernă, în urm'a carei'a potu fi în Ardélu amplotiați, cari nu știu limb'a poporului. —

Fórté bine s'au spus din partea mai multor vorbitori, ca amplotiatulu se pune în oficiu pentru înaintarea interesului publicu și alu poporului, dar' nu pentru interesulu seu personalu. (Bravo!) Amplotiatulu, fia politicu, fia juridicu, după parerea mea, Domniloru! gandesc ca problem'a lui cea d'antaiu și mai sánta este, a luminá și a invetiá poporulu; dar' cumu va poté elu se invetie poporulu, déca nu pricepe limb'a aceluia. — Eu nu întielegu acést'a asiá, cá fiasce care amplotiatu debuie se scie aceste trei limbi împreună cu literatur'a lor, decatu numai practice și în interesulu lipsei cuotidiane —

Prea puțin amplotiați au fost și sunt în tier'a aceasta, cari se nu scie dóue limbi; Secuiulu va sci ce-va romanesce, Romanulu ori unde va veni, seie ce-va unguresce, séu în alta parte a tierii și ce-va germanesce; amplotiații nemțiesci înca știu unguresce séu ce-va romanesce. —

Sunt lucruri, Domniloru! nu e îndoiéla, care se potu amaná, dar' sunt unele, care s'au coptu, care nu se potu amaná. În sirulu acestor lucruri, care nu se potu amaná, punu eu și cestiunea limbei, factorulu celu principalu alu unei legislațiuni constituționale. Imperatulu a precunoscutu însemnatarea cea mare și întetitóre, de a se decide cestiunea limbiloru patriei nóstre. Nu pôte fi unu sufletu, Domniloru! care deslegarea cea norocósa a acestei cestiuni fórté ponderóse nu o aru dori, cu atat'a mai multu, ca-ci suntemu angajați din partea regimului Maiestatei Sale.

Eu sum fórté petrúnsu, ca regimulu a trebuit se face multe și mari studii despre obiectulu acést'a, și vedu, ca dela A pana la Z bine au studiatu obiectulu acést'a, de aceea au concentratu convingerile sale pe bas'a constituțiunei moderne și fericitóre de intrég'a patria. —

Eu rogu pre în cas'a, cá se imbraciosiamu principiuulu acést'a sanatosu și fórté bine nimeritu alu regimului din proiectulu acést'a de lege. —

Eu partinescu §-lu alu 3-lea alu regimului, pentru ca-lu aflu în legatura naturală cu alu doilea §. eara alu regimului. În §-lu alu 2-lea, precumu am vediatu, se dice, ca „partiloru le sta în voia, a întrebuintiá în tóte esibitele de ori și ce soi, cumu și în tóte pertractările oficióse veri și care din cele 3 limbi ale tierii.“ —

În §-lu alu 3-lea alu regimului urméza unu eflusu fórté naturalu, unde despre cererea verbală, despre faziuni și prícepatori de lucru e vorb'a, ca fiasce-care din cele 3 limbi potu întrebuintia, și asia trebue se se ia la protocolu cererea séu faziunea lui. — Întru adevér §-lu acést'a e cu mare desteritate compus; pentru ca déca aduce cineva cererea s'a cu graiulu viiu înainte amplotiatului seu, și amplotiatulu începe se scrie totu în limb'a aceea, déca și nu va adnotá tóte cuvintele, dara esenți'a lucrului o va adnotá și o va nimeri genuinu. — Me rogu, se luamu acumu cealalte parte. Vine unu tieranu la unu amplotiatu romanu și vorbesce nemțiesce. Bine, eu se fiu acel'a, eu seiu nemțiesce, si-lu voiu întrebá: „wünschen sie dies oder jenes“ elu mi va respunde cu „ja“; inse eu nu voiu se știu de limb'a germană, pentru ca sum Romanu și voiu scrie romanesce, ce au vorbitu elu nemțiesce. Candu va fi gat'a omulu acela cu cererea sea verbală séu cu faziunea sea, atunci eu i voiu citi faziunea séu cererea lui romanesce si-lu voiu întrebá, ca scris'amu bine? Ce pôte elu se-mi răspunda? Déca are elu frica mare de mine, va dice „gut ist

es" (Ilaritate). Mai multi dintre noi am avut intalniri amicabile, am vorbitu despre acestu obiectu de mai multe ori, si totudeun'a am precunoscutu, ca pe langa tóre greutatile, ce intempina deslegarea cestiunei limbiloru tiei, se póte deslegá bine, numai se fie voia si intentiune buna (Bravo!) Precunoscu si eu, Domniloru! si marturisescu, ca egal'a indreptatire a limbei e unu lucru fórté greu, pentru efeptuirea ei numai decatu, dar' apoi vomu si iertá unii altor'a gresielele, si nu le vomu talmaci numai decatu spre reu, caci este voia buna intra noi, despre care nu me indoiescu. —

Invetiu eu cá Romanu si nemtiesce si ungresce (Bravo!), invetie si altulu romanesc; apoi, Domniloru! noi se nu crutam lumea nóstra cea tinera, care vrea se fia prea comoda (Bravo! din tóte partile.) Déca e unulu Némtiu, se scia numai nemtiesce si celelalte limbi nu? — Domniloru! care vrea se fia amplotiatu, se se si cualifice; noi, cari suntemu acumu cu perulu suru, cu greu vomu invetiá si de aceea trebuie se avemu rabadare unii catra altii, da' apoi pentru acést'a pre cei mai tineri trebuie se-i disciplinam seriošu, se invetie limbile patriei, ca-ci voru se fia amplotiati, cá asiá sa corespunda cerintiei si chiamarei loru. —

Vine unu unguru la unu amplotiatu romanu séu vice versa, cere geniulu tempului si interesulu oficiului, cá amplotiatulu romanu se intimpine frumosu pre tieranulu unguru si vice-versa; pentruca, Domniloru! au incetatu feudalismulu, candu erá deosebire intre omu si omu; — astadi e deosebire numai intre pungile ómeniloru (Ilaritate generala). — De aceea me rogu, Domniloru! se ne unimu cu convingerile nóstre patriotice si se primimu unanimu principiulu regimulu din §. Si eu numai e mica schimbare mi au voia a propune, si adeca catra finitulu §-lui acestuia in locu de: limb'a, care o va numi partea „die Sprache, welche von N. N. bezeichnet wird“ asiá dice: „in care martorulu séu pricepatorulu de lucru si-au datu cererea séu fasiunea sea“ „in welcher Sprache der betreffende Zeuge oder Sachverständige sich äussert oder seine Fassion gegeben hat. (Bravo! Se traiésca!)

Acésta propunere s'au propusu mai inainte si de deput. Talmaciului D. Lazaru; inse dupa parerea mea nu asiá chiaru, precumu am stilisatu-o eu. (Pres.: Tocmai asiá!) Déca este asiá propunerea D. deput. alu Talmaciului, atunci eu mi retragu motiunea mea, si me alaturu de aceea a amiculu meu deputatu alu Talmaciului. —

Rannicher. Celu mai sant bunu alu unui poporu este lima'a. Bunulu acest'a se i se pastreze cu tóta scumpatatea. Austri'a si Trani'a in privinti'a aceast'a au trecut priu esperintie triste; dreptu esemplu amintesc articulu din urma din 1847, carele e o espresiune viua a tiraniei, pe candu cestu de faciá alu regimulu este tipulu libertatei. Se se pastreze dar' libertatea cea mai deplina a celoru trei limbi si se nu se marginésca nimenea nici chiaru prin limb'a sea materna. Recomanda dietei a urmá principiulu libertatii si a priimi proiectulu regimulu neschimbatu. (Bravo in stang'a).

F. de Trauschenfels reflecta vorbitoriloru din stang'a, ca controlarea amplotiiloru, déca au scrisu ori nu tocmai aceea ce li s'au spusu, devine cu nepotintia; ca-ci amplotiatulu scrie limb'a cea culta, carea fiindu plina de termini juridici, poporulu totu nu o intielege. La pretensiunea Epp. Br. de Siagun'a, ca amplotiatul are detorintia de a se si cultivá mai departe in sciinti'a sea, ceea ce nu póte avendu a totu invetia la limbi, si asiá devine o masina. In fine temenduse; ca §-lu acest'a va dá ansa la acusari, plansori si incurcaturi fara capetu, recomanda inca odata priimirea amendementulu seu.

Popp Esc. Inalta casa! Trebuie se marturisescu, cumca nu mi amu adusu aminte, ca din partea acestei inalte case se va ridicá cuventu in contra principiulu depusu in §-lu 3 din proiectulu de lege alu regimulu, nu mi amu adusu aminte Dloru! pentruca dupa parerea mea §-lu 3 nu este numai fundatu pe egal'a indreptatire, ci, ce dóra nu s'ar poté dice de ceialalti §§ i ai acestui proiectu, este ne aparatu de lipsa pentru asigurarea nu numai a averei ci si a vietiei fishes carui.

Unu legislatoru, inalta casa! nu póte avé inaintea ochiloru amplotiatulu séu nesciinti'a lui, fara asiguritatea averei si a vietiei (Bravo!).

Domniloru! nu este pucinu lucrulu acela, nu este totu atata, candu vine o partida intr' unu procesu civilu ori criminalu, nu este indiferentu, ca in care limba se i se ie la protocolu cele ce va dá inainte, déca amplotiatulu nu scie limb'a partidei ori a martorului, atunci nu credu nici ca va fi in stare sei scria la protocolu plansórea, fasiunea etc. asiá precumu leau datu inainte (Bravo!).

Scimu Dloru! ca de multe ori aterná multu numai dela unu cuventu, — unu cuventu de multe ori hotaresce — amplotiati trebuie se scie limb'a partidei séu a martorului, — déca nu o scie si nu póte se asculte partidá in limb'a ei, atunci acel'a nu póte se fia deregatoriu (dreptu).

S'a disu din partea Dlui deputatu Tauschenfels, ca prin §-lu 3 se jertfese meritulu pentru forma (das Wesen wird der Form geopfert), dar' eu afiu din contra, ca tocm'a prin propunerea Domnieilui se jertfese meritulu forme!

Meritulu Dloru! nu este limb'a amplotiiloru (din centru; ba asiá) nu este comoditatea loru, ci meritulu este materialulu acela, care se ia la protocolu, protocolulu pe care apoi se intemeiadia otaririle tuturor instantieloru, acest'a si numai acest'a póte servi de materialu si basa a decisiuniloru, acest'a trebuie se dé securitate deplina, ca contine spuselu séu fasiunile proprie ale respectivulu, care sunt materialulu decisiuniloru si déca materialulu acest'a nu este dreptu, atunci tóte cate se voru fundá pe acest'a voru fi nedrepte.

Inalta Casa! Eu inca sum judecatoriu mai bine de 14 ani; amu fostu atat'a la instanti'a antaia catu si la a 2-a si a 3-a si cu dorere trebuie se marturisescu, ca mi au venit si procese de aceea inainte, unde s'a disu tocmai despre protocolu „eu nu amu disu asiá, cumu s'a scrisu la protocolu, Domnulu judecatoriu nu m'a preceptu si a luat in scrisu, ce eu neci decatu nu amu disu, séu tocm'a contrariulu, dela aceea ce amu disu eu“ sciu si casuri, in cari a venit lucru la atata in catu procedentele cu martorii sei s'au dusu la notariulu publicu, si siau luat unu actu autenticu despre aceea ce au disu martorii inaintea judecatoriulu, unde au aratu ca n'au disu asiá, dupa cumu a scrisu judecatoriulu.

Dar' ce s'a facutu? partidei nu i sau pututu ajuta nimic, procesulu a remasu perdutu, pentru ca protocolulu judecatoriulu au fostu luat dupa forma lui deplinu legale (Bravo din stanga). Tocma de aceea ar fi de lips'a, cá, candu sta o partida, ori martoru inaintea judecatoriulu, acesta se i scie limb'a deplinu, se i scrie la protocolu vorbirea seu fasiunea in limb'a vorbitorulu, dar' nu in alta limba; nu me voi duce mai departe, ci me provocu numai la inalt'a casa, au nu am facutu noi aici in locu esperintia, ca ce grea si nesecura e traducerea dintr'o limba intr'alta, cu catu mai greu e dara, candu cu grab'a la luarea protocolorulu, trebuie se traduci dintr'o limb'a intr'alta! Asiá dar', inalta casa! eu cu totulu sumu in contra propunerei Domnulu Trauschenfels, si afiu destula garantia in proiectulu regimulu!

(Se traiésca din stanga!)

Gaetanu pentru propunerea lui Lazaru combinata cu a lui Siagun'a.

Lazaru dovedesce in contra lui Trauschenfels si Rannicher, ca amendementulu seu e celu mai securu, si mai coresponsatoriu, si mai preservatoriu dela arbitraritati si stantramutatu pe lunga elu.

Rannicher apera si recomanda inca odata propoziitiunea regimulu cá cea mai liberala.

C. Schmidt combate pre Lazaru si intréba, ca déca aru vorbi elu, cá partida in limb'a sea, densulu cá amplotiatu duce i ar protocolulu numai decatu in aceea si limba? (Voce in stang'a: duce! —) Inca odata pentru d. Trauschenfels; ear cadiendu acest'a, apoi pentru regimu.

Fogaras y cá si C. Schmidt; apoi combate asertulu lui Rannicher in privinti'a articulu de lege din 1847, care inoa, dice, a fostu basatu pe egal'a indreptatire.

Gull: Elu se mangaia cu aceea, ca neci legea acést'a nu va avé privilegiulu vietiei de veci, ci ca regimulu se va convinge despre sterpitiunea ei, ear' poporulu acel'a, pentru care se aduce mai cu séma, va vedé si insusi, ca cine va se coprinde totu, in urma remane cu man'a góla. — De ar fi resolvata intrebarea teritoriala si afacerea justitiei regulata, si stang'a ar primi propunerea lui Trauschenfels. (Voce: Neci decatu! Vomu vedé! Inse intre propoziitiunea regimulu si amendementulu lui Lazaru nu e mare deosebire, ca-ci ambele pastreza asiá dicundu — scheletulu protocolulu in limb'a aceea, carea e limb'a din launtru de afaceri a oficiulu; la partide, ce se tienu de natiunalitati diferite, intrebuintiarea tuturor limbiloru neci ca ar fi cu potintia. — Déca partid'a scie ceti, si scrie, ei e totu un'a, in ce limba se va luá cu ea protocolulu, si si dupa proiectulu regimulu ar veni a se intrebuintiá limb'a oficiulu. — In fine intréba, déca diet'a a precugetatu marginele estensiunei acestei legi: ca d. e. judele din Seliste si celu din Csicsó-Ciuculu se ia protocolu cu partidele in tustrele limbele? (Voce din stang'a: Dá, firesce!) Bine, inse la atat'a n'o aduse neci absolutismulu cu tóte mesuro sale. Acést'a n'ar fi o lege pentru indreptatirea egala,

ci in contra ei. — Deci se alatura la amendamentul lui Trauschenfels; ear' déca acest'a nu s'aru priimi, remane la proiectulu regimului.

Popu Esc. reflecta la cuvintele D. comes, ca nu va dice nime, ca in cei 12 ani de pe urma a fostu „Gleichberechtigung“ asia dupa cumu-lu intielegemu noi astadi — in sensulu constitutiunei Ardealului si totusi au esistatu ordinatiuni si legi, — procedura crimin., — dupa cari fasiunile inculpatiloru aveau se se ié in limbile loru, de siguru nu pentru „Gleichberechtigung“, ci pentru siguritaea libertatei si a vietiei.

La vorbele deput. Sabiiului, ca se facu si exceptiuni in contra protocéloru si atunci, candu se iéu acele in limbele respectiveloru, reflecta, ca crede si concede, ca se facu astufeliu de exceptiuni, — inse o astufeliu de exceptiune nu se póte respepta de catra judecatoriu; ca „déca eu am vorbitu inaintea judecatoriuului si totu in acea limba s'au scrisu la protocolu, — apoi mi l'au cetitu, si eu am aflu, ca asia-i scrisu, precumu am disu eu, atunci intrebui, in. cas'a! ca cu ce dreptu potu face eu exceptiune?“ Altufeliu este lucru din contra. —

„Deci fiinduca §-lu acest'a e mai multu pentru asiguritatea averei si a vietiei, se-lu lasamu, cumu este.

Ori-ce §-i din acestu proiectu s'ar poté mai lesne schimbá fara periclitarea averei si a vietiei, inse dupa propunerea Dlui Trauschenfels, cumu dicu, se periclitaa chiaru averea si vietia. (Bravo! din stang'a)

Eitel pentru Trauschenfels; ca-ci, dice, ce confusiune s'ar face, candu ar veni la judecata unu françesu, englesu s. a. si ar trebui se se ea cu ei protocolulu in limbele loru competinti. (Haritate.)

Schuler-Libloy cá referinte pentru proiectulu regimului.

Pres. intréba pre dep. Lazaru, déca remane pe lenga propunerea sea primitiva, si afirmandu acésr'a, aduce amendamentele la votare. Pentru ordinea, in care se se aduca amendamentele la votare, se nasce desbatere viaa.

Bohatielu M.: Propunerea D. dep. Lazaru — dupa a mea parere — nu numai nu cade de parte de a regimului, ci e conforma ba identica cu aceea, totu odata e chiara si precisa.

Pentruca in proiectulu regimului se dice nemtiesce: „zu bezeichnenden Sprache“ unguresce: „kijelöl“, fara se esprime modalitatea cumu are se se numésca „bezeichnen“ „kijelöl“, „Va numi“ esprima altu ceva decatu „bezeichnen“ „kijelöl“, adeca: poftesce, cá partea se numésca si limb'a in care voiesce se i se descrie voli'a; espusa póte in alta limba.

Asta procedura ar multiplicá lucrulu cu luarea unui altu protocolu preste una asemenea dechiarare deosebita, nu l'ar simplificá. —

Dupa propunerea D. Lazaru partea dechiará limb'a, in care voiesce se i se descrie volia lui prin enararea in sa-si, prin urmare numai chiarifica espresiunea „bezeichnen“, „kijelöl“, dá nu se abate dela ea, si dela principiu.

Pentru aceea e tocm'a aprópe bá dicu identica cu a regimului, si seria propusa la votisare de D. pres. nu e nemerita. Poftescu se se votisadie preste a D. Trauschenfels, apoi preste a D. Lazaru.

Alduleanu néga si combate assertulu lui Bohatielu. Sgomotu; voci: Lazaru-Trauschenfels. Gaetanu: Alu lui Lazaru e mai aprópe de alu regimului. Totusi (vedi apoi Nr. Gaz. 82 pag. 319.) se puse mai antaiu la votu. —

Mai nou dela dieta.

§-lu 14, primitu dupa propunerea lui Alduleanu suna asia: „Comunele si municipiele, deregatoriele si judecatoriele loru, precumu si judecatoriele besericesci si corporatiunile eclesiastice si de altu soi voru intrebuintiá in afacerile loru intre sine un'a cu alt'a, precumu si cu deregatoriele supraordinate, aceea din cele trei limbe ale patriei, care este limb'a oficiósaa a loru.

§ 15 dupa Baritiu:

„In comunicatiune cu oficiele c. r. militari se voru folosi comunele de limb'a loru propria, eara municipiele dupa potintia de limb'a germana.

§ 16 si 17 alu regimului in siedinti'a din 24. si alu 18. in sied. din 25. in ca primira in contra amendamentelor cu votisari cá cea din Nr. 82.

AUSTRIA. Vien'a. In senatulu imperialu, cas'a deputatiloru se tienú o siedintia secreta in care se desbatú si pretinse cu infocare eliberarea senatorului imp. Rogawsky, care in Lemberg sub pretestu de crima de Maiestate fú prinsu si inchisu de politia, cá amestecatu in revolutiunea polonesa. Ministrulu de justitia Dr. Hein fú silitu a porunci prin telegrafu eliberarea lui Rogawski, a carui prinsóre jignise multu védi'a senatulu imperialu. —

„Botschafter“ scie despre diet'a Ardealului, cumuca la desbaterea §-lui 11, candu Metropolitulu facú propunerea, cá in municipii se defiga limb'a corpulu alegatoriu de deputatii dietali, s'ar fi infocatu ómenii, in catu Gull ar fi atinsu si eventualitatea, ca deputatii sasi voru parasi diet'a, déca acésta aduce concluse prejudiciósse starei de dreptu a natiunei sasesci. Noua unu lucru cá acesta ar fi trebuitu se ni'lu impartasiésca cineva, — deci póte ca e neadeveru. —

Chronica din afara.

In afara avemu de insemnatu, ca responsulu Rusiei s'a primitu la tóte 3 curtile, alu carui mediu culesu in nuca è: Eu 'mi facu datori'a façia cu causele mele, pentru care eu amu a respunde, si asteptu, cá puterile se respecteze dupa dreptulu publicu relatiunile responsabilitatei sale in afara. Notele in ca nu s'au publicatu.

Poloni'a totu sangera.

In Romaniaa lagerulu dela Cotroceni urmédia exercitiile militari, unde venira si doi oficiri din armat'a Serbiei cari presentara M. S. Domnului o scrisóre autografa din parpr. Serbiei Mihailu Obrenoviciu, in acariu nume i-au presentatu cea d'antaia pusca ghintuita fabricata in arsenalulu Serbiei din Craguevatiu, pe care M. S'a o aflá, ca rivaliséza cu productele mareloru manufacturi de arme din Occidentu. — Óre se va aduna camer'a legislativa si cumu? candu? — ca ni s'a facutu grétia a mai audi de atata lupta intre partite, care déca n'ar fi de credintia rea, cu buna sama s'ar poté apropia la o intielegere in puncto tertio, ad. progresarea si prosperitatea Romaniei. Ce doctoru e aici de lipsa? Unu Christosu cu biciusc'a, cá se alunge din templa cea santa a natiunei pe toti mercenarii si iudii ei!!! —

Nr. 82 1863.

Publicare de concursu.

Dupa preliminariulu de erogatiuni alu Asociatiunei nationale in Aradu pentru cultur'a si conversarea poporulu romanu pe anulu 1863^{3/4} sub nume de ajutoriu pentru scolarii dela universitati, academie, gimnasie, scole artistice reali, si normali, cu privire la § 1 lit. a, a statutelor, e de a se impertio suma de 366 fl. 35^{1/2} kr. val. aust.

Tenerii, cari dorescu a avé parte de ajutoriulu acesta, pe langa documentarea lipsei, in care se afla, si a sporiului facutu in semestrulu scolasticu din urma, au a se adresá cu rogamintele sale catra subscris'a dreptiune pana la 1. Oct. a. c. amintindu in tóta intemplantia, daca mai au séu nu au si din alte parti vreunu ajutoriu anumitu.

Direptiunea subscrisa e petrunsa de parere de reu, ca din caus'a speselor avute la constituirea Asociatiunei, si facia cu celalalte rubrici ale preliminariulu, éra mai alesu cu trebuintiele cele multe, de cari a fostu intimpinata la prim'a instruire a localitatei, pe anulu acestea nu a potutu asemná o suma mai insemnata pentru ajutoriulu tenerimei scolastice.

Aradu, 31. Augusta. 12. Sept. 1863.

Direptiunea Asociatiunei nationale in Aradu pentru cultur'a si conversarea poporulu romanu.

Indereptare . . in Nr. tr. corege . . XXXII — XXXIII.
Pag. 322, lin. 51 cet. imaginele SS. Vóstre scl.

Cursurile la bursa in 22. Septembre 1863 sta asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 32 cr. v. a
Augsburg	—	—	111 „ — „
London	—	—	110 „ 75 „
Imprumutulu nationalu	—	—	83 „ — „
Obligatiile metalice vechi de 5 ‰	—	—	76 „ 75 „
Actiile bancului	—	—	796 „ — „
„ creditulu	—	—	190 „ 70 „

Obligatii desarcinarii pamentulu in 16. Septembre 1863:
Bani 74.50 — Marfa 75.75